

l'Abellerol

Joaquim Maluquer Sostres (Barcelona, 1930-2011), un determinant home discret

Amb el traspàs d'en Joaquim Maluquer Sostres l'agost de 2011, desapareixia un dels principals protagonistes de la història de l'ornitologia catalana moderna. En aquest número de l'Abellerol publiquem tres escrits de persones que el van conèixer de prop i que hi glossen la seva figura a mode d'un sentit homenatge.

Joaquim Maluquer s'inicià en els temes de natura de forma quasi autodidacta en el si de la gran família naturalista Maluquer, en especial amb els seus dos cosins, Salvador i Josep Maluquer Maluquer. Llevat dels anys cinquanta i seixanta amb la secció catalana de la SEO, la resta de la seva vida va ser un observador d'ocells independent. Va dedicar un esforç important a recuperar el passat en tots els àmbits culturals, inclòs l'ornitològic. Va ser el creador i pare indiscutible de la història de l'ornitologia als Països Catalans. També fou un dels redactors i recopiladors principals de la llista dels noms comuns en català dels ocells. Seguint el mestratge de Josep Maria de Sagarra i altres grans clàssics de la nostra llengua, fou creador i divulgador de vocabulari i nomenclatura ornitològica, així com mestre també sobre la forma d'escriure els temes ornitològics en català.

En Quim fou un prolífic escriptor que publicà en solitari tres llibres d'ornitologia, un fet únic a casa nostra. De tota la seva producció ornitològica, el major impacte va ser *Els ocells de les terres catalanes* (1956), amb edicions molt

ampliades el 1973, 1981 i 1987. Segons alguns autors, aquesta ha estat "*l'obra clàssica per excel·lència de la divulgació ornitològica de la literatura catalana*". Sobta l'agosament d'en Quim, llavors només amb 26 anys, en atrevir-se amb un objectiu tan ambiciós, quan en aquell moment hi havia molt poc coneixement sobre els ocells dels Països Catalans. El llibre va funcionar com el

Sumari

Editorial	
Homenatge a Joaquim Maluquer	2
Notícies	3
• El projecte <i>Orenetes</i> estrena nou web i s'amplia cap a l'estranger.	
• Atlas dels ocells nidificants de Barcelona: 2012, any pilot.	
Joaquim Maluquer Sostres (Barcelona, 1930-2011), un determinant home discret...	4
Record de l'amic i mestre Quim Maluquer	9
Joaquim Maluquer, el savi a l'ombra	15
Novetats avifaunístiques	
Crònica Ornitològica	
Octubre 2011 – Febrer 2012 ...	16
Agenda	20

primer manual d'ornitofauna en català i va tenir una importància gran en la generació d'ornitòlegs catalans entre els anys 1950 i 1980.

En relació a l'ornitologia i la conservació de la natura, va introduir la importància del món dels ocells i de la conservació de la natura en les altes esferes de la política i de la cultura catalanes i va idear el *Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans*, considerat per la Societat Catalana d'Ordenació del Territori un dels deu fets més importants en la història de Catalunya referit a temes d'ordenació del territori. Fou president de la Institució Catalana d'Història Natural (1976 al 1977 i del 1998 al 2000), una institució estretament vinculada amb les seves arrels familiars.

l'Abellerol

Butlletí de contacte de
l'Institut Català d'Ornitologia

núm. 45
estiu 2012

Comitè Editorial

Raül Aymí, Jordi Domènech,
Gabriel Gargallo, Santi Mañosa

Col·laboradors

M. Boada, X. Ferrer,
M. Rodríguez, J. Sargatal

Disseny i maquetació

Lluc Julià

Edita

Institut Català d'Ornitologia
Museu de Zoologia
Passeig Picasso, s/n
08003 Barcelona

C/ Girona, 168, ent. 5a
08037 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93

Correu electrònic: ico@ornitologia.org
Pàgina web: www.ornitologia.org

Junta Directiva

President: Santi Mañosa

Sotspräsident: Lluís Brotons

Secretari General: Jordi Domènech

Tresorer: Vittorio Pedrocchi

Vocals: Joan Aymerich, Gerard Bota,
Carles Carboneras, Pere Cortinas,
Jacob González-Solís, i Xavier Tomàs.

e-mail: junta@ornitologia.org

L'Institut Català d'Ornitologia (ICO) és una entitat constituïda amb la finalitat de promoure l'estudi i seguiment de les poblacions d'ocells que nien, migren o hivernen a Catalunya, així com de fomentar la seva conservació.

© 2012 Institut Català d'Ornitologia
Dipòsit Legal: 12371-01
ISSN: 1579-3400
Impressió: Aura Digit

Les opinions dels autors de les col·laboracions que apareixen en aquest butlletí corresponen exclusivament al seu criteri personal, excepte les que siguin en el seu caràcter de directius de l'ICO.

EDITORIAL

Homenatge a Joaquim Maluquer

El número 45 de l'Abellerol que teniu a les mans surt com un número especial en homenatge a Joaquim Maluquer. Per a la majoria dels ornitòlegs joves o de les últimes fornades, aquest nom possiblement no us digui gaire cosa ja que en l'actualitat els llibres de referència d'ornitologia a casa nostra i els mèrits sobre descobertes i avanços recents en aquesta disciplina estan deslligats del nostre protagonista. En canvi, per als ornitòlegs més veterans, la nissaga Maluquer suposa, d'una manera o altra, un record particular als orígens en el món de l'ornitologia i, en especial, una referència obligada al llibre *Els ocells de les terres catalanes* publicat el 1956 i del qual s'han fet diverses reedicions.

Aquesta obra, considerada el primer manual d'ornitologia en llengua catalana, va provocar que molta gent s'interessés pels ocells i va omplir un buit en una època molt magra en oferta bibliogràfica i que l'autor va actualitzar constantment amb afegits sobre les noves descobertes conseqüència de l'augment progressiu d'ornitòlegs i aficionats.

En aquest número especial de l'Abellerol hi trobareu tres escrits de persones molt properes al Quim que fan un sentit recordatori de la seva vida, la seva manera de ser i de la seva importància en la història de l'ornitologia recent de Catalunya. En total, són 12 pàgines que apleguen anècdotes i situacions clau per entendre aspectes com la conservació dels aiguamolls de l'Empordà, com es va salvar de la tala l'avetosa de la Mata de València o la gestació i publicació del llibre *Natura, ús o abús. Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans*.

Vivim en un país en el qual ens costa molt reconèixer els mèrits dels altres i menys fer-ho en vida. No obstant això, sempre és millor retre un homenatge pòstum que no pas deixar a l'oblit persones de gran vàlua i referents de futur i d'aquí la nostra voluntat per subratllar amb majúscules l'aportació del Quim.

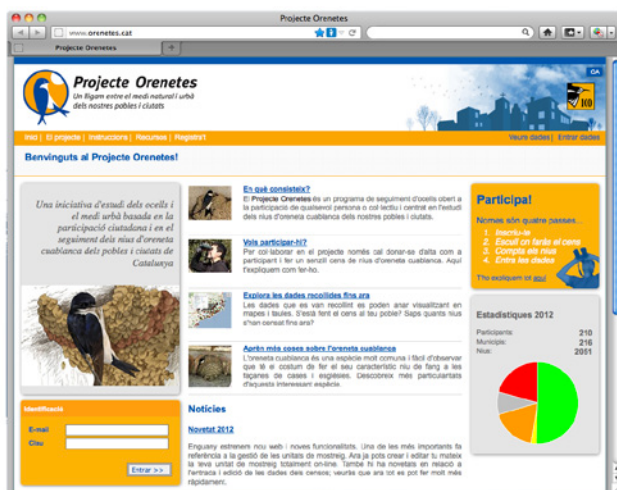
Els tres autors que glossen la figura d'en Maluquer assenyalen com a particularitat de la seva figura el fet de treballar a l'ombra, amb discreció, fent poc soroll i de fer possible petites fites en la conservació de la natura a Catalunya i de donar suport als que aleshores eren joves naturalistes per desenvolupar tasques importants en la gestió, divulgació i conservació de la natura. Certament alguns d'aquells joves són partícips de les petites històries que podreu trobar en aquesta monografia.

Confiem que aquest número ens apropi més a la figura d'un home reservat, culte, prudent, mesurat i que, sobretot, estimava la cultura i natura catalanes.

NOTÍCIES

El projecte Orenetes estrena nou web i s'amplia cap a l'estranger

Aquest és el 6è any de funcionament del projecte i estrenem nou web i noves funcionalitats. Des del 2010, el projecte s'ha mantingut sota mínims per la manca de finançament i això ens ha impedit desenvolupar-lo com hauríem volgut. Enguany, però, volem donar-li una nova empenta, fent-lo encara més atractiu per als nostres col·laboradors.

Una de les novetats més importants de cara al 2012 és que el projecte amplia les seves fronteres més enllà de Catalunya. El nou web ara permet entrar dades d'Andorra i de les Illes Balears i, en col·laboració amb l'Institut Suís d'Ornitologia, també hi haurà una versió homòloga en funcionament a Suïssa (www.orenetes.cat/ch/). Les orenetes no coneixen fronteres i ara el projecte Orenetes tampoc!

El projecte Orenetes, doncs, no només té el rècord d'haver estat el primer projecte de ciència ciutadana en funcionament totalment en línia al sud d'Europa, sinó que també ha esdevingut el primer en creuar fronteres cap al nord! Els canvis que hem fet al nou web, permeten que es pugui adaptar fàcilment a les necessitats de qualsevol altre país.

Una altra novetat important fa referència a la gestió de les unitats de mostreig. El nou web permet que cada col·laborador creï i editi ell mateix la seva unitat de mostreig totalment en línia. Ara, les unitats de mostreig es creen en

base a quadrats contigus de 200x200m (i no de 100x100m com fins ara) i, per tant, s'han hagut de modificar una mica les unitats ja existents de cara a la campanya del 2012. Una altra novetat important fa referència a l'entrada i edició de les dades dels censos, així com la visualització i consulta de les dades. Ara tot es pot fer molt més ràpid i automàtic! Finalment, us voldríem informar que des de l'any passat, la localització de tots els nius d'oreneta cuablanca que censen els més de 1.000 voluntaris del projecte, es fa arribar als ajuntaments corresponents a través d'un acord amb la Direcció de Medi Natural del Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural. Els ajuntaments utilitzen aquesta base de dades en moments de rehabilitació de façanes o enderrocament d'edificis, amb la finalitat de conservar els nius, tot i les tasques de restauració dels immobles. D'aquesta manera, ara no només es col·labora a seguir l'evolució de les colònies de cria d'aquesta espècie sinó que també s'ajuda de manera activa a enfortir la protecció dels seus nius.

Atles dels ocells nidificants de Barcelona: 2012, any pilot

L'Atles dels ocells nidificants de Barcelona és un projecte de l'Ajuntament de Barcelona desenvolupat conjuntament per l'Institut Català d'Ornitologia i la Universitat de Barcelona que ha de servir per conèixer millor les espècies d'ocells que crien a Barcelona i aconseguir així una eina d'utilitat en la gestió i planificació ambiental del municipi.

Aquest projecte va fer el seu tret de sortida a l'inici del mes d'abril i actualment ja s'han assignat més del 30% dels quadrats UTM 1x1km que cobreixen tot el municipi de Barcelona. Des de la coordinació del projecte creiem que aquest primer any la participació ha esdevingut tot un èxit, amb més de 100 col·laboradors. Els voluntaris que hi participen tenen perfils molt diferents, fet que demostra que es tracta d'un projecte socialment engrescador i atractiu per a totes les edats, nivells i condicions. Famílies que han aprofitat per conèixer racons de la ciutat, ornitòlegs experts que satisfan la seva afició a prop de casa, escoles que aprenen ciències de la mà dels ocells i gent neòfita que aquest projecte li ha permès conèixer els valors naturals de la seva ciutat.

Cal dir que també han participat ornitòlegs amb gran experiència, ja que la metodologia de cens del projecte també inclou un mostreig intensiu d'una selecció de 69 quadrats UTM de 500x500m a partir de la metodologia del *mapeig de territoris*. Un mètode de cens pioner a casa nostra que permet elaborar una cartografia de molt detall pel que fa a la localització dels individus nidificants i l'ús que fan de l'espai, i per tant esdevé una eina molt útil per a la gestió del territori i la conservació de les espècies.

ESPECIAL JOAQUIM MALUQUER (1930-2011)

Un determinant home discret

Amb el traspàs de Joaquim Maluquer (1930-2011), fundador de la Sociedad Española de Ornitología (SEO) i de DEPANA, desapareix el mestre de l'ornitologia en català, un gran treballador a l'ombra per a la defensa, difusió i coneixement del patrimoni natural.

Joaquim Maluquer (Quim per a la família i amics) pertanyé a una generació en què la història es considerava motor de futur i, per tant, va dedicar un esforç important a recuperar el passat en tots els àmbits culturals, inclòs l'ornitològic. Va ser el creador i pare indiscutible de la història de l'ornitologia als Països Catalans. També fou un dels redactors i recopiladors principals de la llista dels noms comuns en català dels ocells. Lligat al seu doctorat en Sociologia a la Universitat de Ginebra el 1963, fou un precoç descriptor dels aspectes socials de l'activitat de l'ornitologia i un divulgador de la importància de la cultura científica com a contrapunt de la cultura denominada "literària". Seguint el mestratge de Josep Maria de Sagarra i altres grans clàssics de la nostra llengua, fou creador i divulgador de vocabulari i nomenclatura ornitològica així com mestre també sobre la forma d'escriure els temes ornitològics en català. Heus ací un exemple de la seva prosa: *El tret que millor caracteritza el gamarús és el seu crit, qualificat amb raó com un "tètric i tremolós udol" que ressona al capvespre en la boscúria més pregona* (Maluquer 2008).

En Quim s'inicià en els temes de natura de forma quasi autodidacta en el si de la gran família naturalista Maluquer, en especial amb els seus dos cosins: Salvador i Josep Maluquer Maluquer, els quals el consideraven més germà que cosí. Segons en Salvador, en Quim es trobava molt a gust al pis del seu oncle Joaquim, l'herpetòleg pare del Josep, del Salvador i de la Irene, que després esdevindria la muller de l'Artur Sarró Martín. El lligam Salvador-Quim era molt estret i ambdós es complementaven. En Salvador ha estat sempre metòdic, rigorós i interessat per la fidelitat extrema a la dada concreta. En Quim, en canvi, s'estimava més les generalitats

Joaquim Maluquer observant ocells a Folquer, Noguera, l'1 de novembre de 1980.

i les síntesis, tot preferint descriure atmosferes, tendències i caràcters. Llevat dels anys cinquanta i seixanta amb la secció catalana de la SEO, la resta de la seva vida va ser un observador d'ocells independent i amb poc contacte amb els grups ornitològics del moment, un altre fet diferenciador del seu cosí Salvador, més vinculat amb la massa social de l'ornitologia catalana. Amb en Salvador van fer plegats de curadors informals de la col·lecció d'ocells del Museu de Zoologia de Barcelona des de mitjan dels anys quaranta fins a inicis dels cinquanta. Al Museu, a principis dels anys cinquanta contactà amb en Federico Travé Alfonso (S. Maluquer com. pers.) que per a ell esdevindria un exemple, un molt bon amic i també pedra angular en la creació de la *Sociedad Española de Ornitología* (SEO). A Maluquer (1994, 1997) en Quim explica l'origen de la represa ornitològica moderna a Catalunya i la fundació de

la SEO, amb una secció regional catalana autònoma, fet absolutament insòlit en l'Espanya centralista del 1954. Les memòries d'en Quim centren els temes ornitològics o naturalistes majoritàriament anteriors a 1960. En Quim era un generalista humanista, poc interessat en l'especialització i el coneixement de metodologies i eines modernes com ara l'ordinador. Amb la seva fina ironia, el 2006 m'escrivia: *gràcies pel teu interès en "informatitzar-me"*. En Quim sempre romangué en el format paper.

Quan el 1980 vaig parlar-li del projecte del primer atlas d'ocells nidificants de Catalunya i Andorra, ell considerà superflu destinar esforços i diners per bastir un atlas detallat de distribució. Per tant, em vaig haver d'espavilar per trobar altres vies de patrocini (finalment fou l'obra social de la Caixa de Barcelona). Intel·ligent com era, en Quim ràpidament s'adonà del paper

polifacètic dels atles i es reconvertí a la causa, fent-ne una defensa encesa quan l'11 de desembre de 1984 presentà en públic la publicació del primer atlas ornitològic. El 1986 els traductors de la guia "Peterson" al català convocaren una assemblea d'ornitòlegs majoritàriament coneguts i actius per consensuar el canvi o modificació de 35 noms de la llista patró catalana. En Quim discrepà i s'oposà amb intensitat a qualsevol canvi de la llista patró original de 1954, malgrat que alguns eren evidents errors com l'actual "aligot vesper", anomenat a la llista original "falcó vesper". Llevat d'aquestes dues discrepàncies esmentades més amunt, en Quim sempre va donar suport a la majoria dels moviments ornitològics.

Fins als anys noranta la gran mancança de publicacions ornitològiques de nivell a l'abast del gran públic fou un dels principals problemes per al desenvolupament de la moderna ornitologia catalana. El 1982, en Quim aconseguí un fons de la CIRIT de 200.000 ptes. (uns 3.600 €) per fotocopiar i comprar manuals preferentment d'identificació d'Europa, Àfrica i Amèrica del Nord, així com monografies ornitològiques. Aquest fons restà dipositat amb accés públic a la biblioteca de la Facultat de Biologia. Aquesta bibliografia contribuí a pujar el nivell dels treballs ornitològics catalans de l'època tal com l'Atles de nidificants o el volum 12 (Ocells) de l'enciclopèdia *Història Natural dels Països Catalans*.

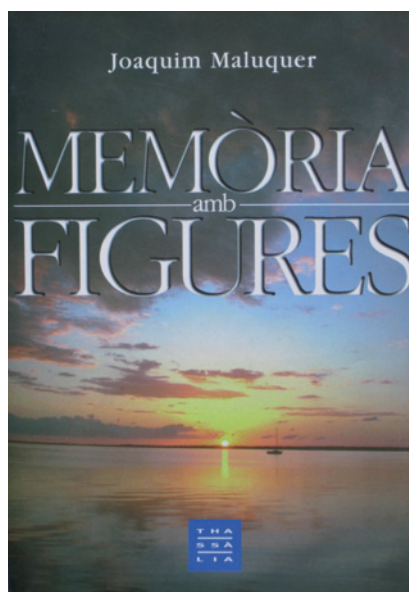
Salvador Maluquer i Maluquer, en un treball característic de la seva factoria (inventari exhaustiu i minucios), ha catalogat les gairebé 800 publicacions d'en Quim entre llibres, articles a revistes i a diaris, entrades d'enciclopèdies, capítols de llibres, pròlegs i notes bibliogràfiques. Els llibres són disset, un d'ells publicat originalment en francès, cinc en castellà, i la resta, escrits en solitari, en català. La major part de la seva producció ha estat de temàtica socioeconòmica. Els de temes relacionats amb la natura i els naturalistes representen un 10%, dels quals la meitat són d'ornitologia.

En Quim s'estrenà com a publicista el 1951 amb una nota bibliogràfica sobre les doctrines polítiques en la Catalunya medieval, publicada en una revista clandestina de la Facultat de Dret. Inicià la

XVII Congrés de la SEO a Madrid. D'esquerra a dreta i de dalt a baix podeu veure a: Adolfo Aragüés, Xavier Ferrer, Josep del Hoyo, Joan Mayol, Joaquim Maluquer, Salvador Maluquer, Albert Martínez-Vilalta, Anna Motis, Jordi Muntaner i Jordi Sargatal.

temàtica ornitològica el 1952 amb un article que posà sobre el mapa ornitològic les Terres de Ponent. És curiós que per aquest treball a la revista *Pirineos* cobrà *un petit gir* (Maluquer 1997). L'interès d'en Quim pels treballs de síntesi es manifestaria aviat amb *Las características ornitológicas de Cataluña*, publicat a la revista *Ibérica*; i, poc després amb *Els ocells de les terres catalanes*. Posteriorment va fer la síntesi sobre la història de l'ornitologia a Catalunya (Ferrer *et al.* 1985), ampliada després als Països Catalans (Maluquer 1986). En Quim fou un pro-

Autobiografia publicada el 1977 per Thassalia.

lífic escriptor que publicà en solitari tres llibres d'ornitologia (Maluquer 1956, 1958, 2008), un fet únic a casa nostra. De tota la seva producció ornitològica, el major impacte va ser *Els ocells de les terres catalanes* (Maluquer 1956), amb edicions molt ampliades el 1973, 1981 i 1987. Segons Reig-Ferrer & Ferrer (2006) ha estat "l'obra clàssica per excel·lència de la divulgació ornitològica de la literatura catalana". Sobta l'agosament d'en Quim (potser la seva joventut de 26 anys) en atrevir-se amb un objectiu tan ambiciós, quan en aquell moment hi havia molt poc coneixement sobre els ocells dels Països Catalans. Funcionà com a primer manual d'ornitofauna en català i tingué una importància gran en la generació d'ornitòlegs catalans entre els anys 1950 i 1980. En l'article de Reig-Ferrer & Ferrer (2006) s'examina amb detall la gènesi i el ressò de la monografia.

La major part de les seves publicacions científiques i conferències ornitològiques es produïren entre 1952 i 1960. Amb posterioritat es concentrà en els treballs històrics i en els reculls bibliogràfics i de dades (cas de les successives reedicions del seu manual *Els ocells de les terres catalanes*). En total publicà deu articles científics, dels quals sis a *Ardeola*, dos al *Bulletí de la ICHN*, (Institució Catalana d'Història Natural) un a *Pirineos* i un altre a *L'Abellerol*. Les millors aportacions d'en

ESPECIAL JOAQUIM MALUQUER (1930-2011) **Un determinant home discret**

Quim a l'ornitologia històrica són: Maluquer (1971, 1986, 1992), Travé & Maluquer (1961), Ferrer *et al.* (1985), i Ferrer *et al.* (2001). La seva darrera publicació sobre el món de l'ornitologia fou un sentit obituari del seu cosí Artur Sarró Martín (Maluquer 2009).

A més de la vessant publicista, en Quim defensà els ocells i la natura amb altres eines. El potencial humà i la intel·ligència, juntament amb l'afabilitat i la pertinença a la històrica burgesia catalana, li permeteren treballar eficientment i discreta a moltes cuines del poder econòmic i cultural -i en part també polític- que coneixia bé per la seva llarga trajectòria en punts clau de la vida catalana (Maluquer 1997). Els càrrecs públics, la pertinença a consells i organismes de tota mena conformen una tirallonga, els més coneguts de la qual són, potser, la secretaria del Consell Executiu de la Generalitat, la presidència de l'Hospital Clínic de Barcelona i la vicepresidència de Catalana de Gas (Maluquer 1997, IEC 2010). El seu amic Albert Manent (1997) explica: *Por su discreción muchos no saben que Maluquer, muy relacionado con Pere Duran, Manuel Ortínez o Ibáñez Escofet, ha tenido un papel clave antes y después de la transición como hombre puente, conciliador, humanista.* Diu el seu fill: *El pare era una persona amb molta capacitat de relacions, amb una gran capacitat de sintetitzar les idees*" (Milian 2011, p. 44). Aquesta xarxa de contactes sovint la posà al servei del coneixement i de la protecció de la natura. Obria portes en els organismes impermeables llavors, presentava personatges aparentment sense lligam però amb possibilitat de crear sinèrgies, feia accessibles coses aparentment inaccessible... Fou una barreja infreqüent de diplomàtic, intel·lectual i, alhora, executiu.

D'esquerra a dreta, J.Maluquer, Frederic Travé i Salvador Maluquer; sortida ornitològica a Cardona, abril de 1964.

En relació a l'ornitologia i la conservació de la natura, va introduir la importància del món dels ocells i de la conservació de la natura en les altes esferes de la política i de la cultura catalanes. Va ser molt destre en la utilització de tota mena d'eines per a la causa conservacionista. Quan era secretari del Consell de la Generalitat, salvà de la tala el centenari bosc pirinenc de la Mata de València d'Àneu, ajornant l'aprovació de l'expedient relatiu a la tala i guanyant, així, temps per lluitar i negociar la conservació del bosc.

L'obtenció de recursos econòmics inabastables per als naturalistes del moment era una de les seves especialitats. Per exemple, almenys els anys 1978, 1979 i 1980 gestionà amb la Diputació de Barcelona ajuts econòmics importants per a la supervivència de la ICHN, en uns anys de manca de finançament i crisi de creixement molt forta. També trobà

finançament per publicar *Els sistemes naturals del Delta de l'Ebre* (1977) i l'enciclopèdia *Biosfera*, de la Fundació Enciclopèdia Catalana (1993)

El 1972 en Quim tingué la idea inicial del *Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans* (Camarasa 2007), considerat per la Societat Catalana d'Ordenació del Territori un dels deu fets més importants en la història de Catalunya referit a temes d'ordenació del territori. En Quim fou un dels 83 autors i responsable de l'obtenció d'un modest fons de maniobra. També va convèncer l'editorial Barcino de publicar el llibre quan portava un any i mig en via morta. L'amic Camarasa (2007) explica detalladament la gestació, el marc social del moment i el ressò que ha tingut.

Li manllevem les seves conclusions: *L'aportació fonamental del Llibre Blanc rau sobretot amb la data de la seva primera edició: la de fer accessible a un públic ampli i sobretot als agents de l'ordenació del territori que en aquest (...) hi resideixen uns valors que no per intangibles o gairebé imperceptibles per a l'observador poc avesat són menys importants. També va deixar la seva empremta en algunes disposicions i plans de diferents administracions públiques catalanes (...) en especial en el Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN). Ressò a nivell popular (...) dels moviments locals, comarcals o de més amplitud de salvaguarda de paratges [legitimats per la seva aparició al Llibre Blanc]. Un altre element positiu més immediat fou la presentació de l'existència de la problemàtica ambiental als mitjans de comunicació.*

Actuà per a la conservació dels Aiguamolls de l'Empordà i en Josep de l'Hoyo en destaca que *el seu paper, diplomàtic però decidit, va ser essencial en el final feliç que va tenir aquella campanya.* Aquesta campanya el va posar en contacte amb en Jordi Sargatal, al qual posteriorment avalaria i donaria suport,

de la mateixa manera que ho va fer amb Martí Boada, Ramon Folch o altres naturalistes que practicaven i defensaven la divulgació dels temes ambientals als mitjans de comunicació, sempre que era possible, en català. Precisament el suport discretament sostingut d'en Quim els facilità l'accés a situacions o projectes de gran volada.

En Quim mantingué vinculació amb tres organismes naturalistes: la SEO, la ICHN i DEPANA. Va ser un dels 24 socis catalans dels 84, entre espanyols i estrangers, fundadors de SEO el 1954. A Maluquer (1994) s'explica aquesta fundació. La vinculació a la *Sección Regional Catalana* de la SEO està lligada al seu període de major activitat ornitològica i que desenvolupà des dels anys quaranta fins 1961. Diu Maluquer (1997): *De la mateixa manera que en els anys cinquanta havia donat força conferències i curssets sobre ornitologia, en els seixanta, sense deixar de continuar parlant dels ocells, vaig ésser molt més requerit per les qüestions socioeconòmiques.*

Fou president de la ICHN (1976 al 1977 i del 1998 al 2000), una institució estretament vinculada amb les seves arrels familiars. El primer període de presidència amb en Ramon Folch de secretari, una de les etapes més brillants de la ICHN, esdevingué alhora l'origen d'una amistat i una fructífera col·laboració entre ambdós. La Institució fou, també, graner de molts naturalistes i element clau de treballs transversals sobre recerques de fauna, flora i gea els anys 70 i 80. Quant a l'ornitologia, la ICHN no va jugar cap paper destacable ja que, malgrat la creació el 1977 d'una comissió d'ornitologia (amb logo i adhesius inclosos), aquesta transità uns pocs anys sense pena ni glòria.

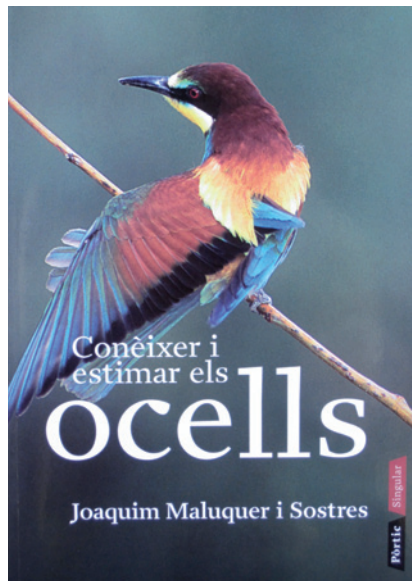
Fundador i membre del consell assessor de DEPANA durant bastants anys, en Quim complí el paper de protector a l'ombra (Ferrer 2011). A més, participà activament en diverses actuacions relacionades amb la protecció de l'ornitofauna, com per exemple les zones estèpiques de Lleida i la continuïtat dels

Pancho Purroy, Jordi Muntaner i J. Maluquer; Fundación SEO, 3 d'abril de 2004 a Madrid.

canyets per a carronyaires, per part de la Generalitat.

Hi ha poca informació de la vida personal per la gelosia d'en Quim sobre la seva privacitat. La seva dona, Maria Rosa Margalef Meler, fou un important suport emocional, estructural i també intel·lectual. A Milian (2011) les opinions dels seus dos fills, la Beth i el Joan, aporten elements per il·luminar aquesta vessant d'en Quim. Amb els ulls perfi-

El darrer llibre de J. Maluquer, publicat per l'editorial Pòrtic l'any 2008.

lats per unes grans ulleres, les faccions amussolades (expressió de Martí Boada) d'en Quim traspuaven reflexió, afabilitat (tot i que era crític i irònic) i serenor. Sabia escoltar i aconsellava amb seny. Tenia una altra virtut, també molt escassa aquí: en l'anàlisi de les persones, podia separar ideologia de vàlua professional i en la mateixa línia també separava els interessos particulars dels interessos del país. Per això no fou intolerant amb el pensament d'altri; ajudà, potencià i mantingué amistat amb persones de tot l'arc ideològic des de l'extrema dreta fins a comunistes. Ell, però, era catalanista conservador amb tocs liberals, catòlic convençut i practicant. Com diu la seva filla "mai és va voler afiliar a cap partit" (Milian 2011) tot i que ideològicament estava molt proper a una democràcia cristiana catalanista i en concret sintonitzava molt amb en Jordi Pujol (Maluquer 1997). Sintetitzo la seva filla a Ferrer (2011): "Tenia uns ideals molt clars que li venien de l'etapa universitària i enllaçaven amb la seva tradició familiar: el motor de la seva vida van ser l'amor al país, a la llengua i a la natura".

La darrera aparició pública d'en Quim relacionada amb l'ornitologia fou el 18 de juny del 2010, en la presentació a la Pedrera de la Guia

ESPECIAL JOAQUIM MALUQUER (1930-2011) **Un determinant home discret**

Tiana, 20è aniversari del grup Merops; 27 de maig de 1995. J. Maluquer, amb ulleres, el primer a la esquerra de la quarta filera.

dels ocells de Catalunya, País Valencià i Balears. Ja llavors el vàrem trobar excessivament prim, símptoma d'un càncer molt estès. La matinada del 15 d'agost de 2011 ens deixava i en paraules del seu fill, *sense haver patit dolor físic ni psíquic*. L'amic Ramon en el seu article (Folch 2011) el retratava encertadament: *Joaquim Maluquer ha estat un determinant home discret. A la indústria tèxtil, al sector gasista, al Govern de la Generalitat, a l'Hospital Clínic, a la Institució Catalana d'Història Natural, a la Fundació Enciclopèdia Catalana... Era a tot arreu, tractant sempre de passar desapercebut, antítesi de tants que gallegen de tot sense fer gran cosa. Ell feia que les coses passessin, les medalles no li interessaven gens. Li devem molt.*

Al final de l'estiu, una confiada àliga marcenca en trànsit migratori sojornà unes setmanes al cementiri de Folquer, vetllant-lo des del llarg xiprer i comparint amb ell l'espera d'un llarg viatge...

Agraïments

Agraïxo l'ajuda i informació facilitada per Josep Maria Camarasa Castillo, Salvador Maluquer Maluquer, Joan i Beth Maluquer Margalef, Abilio Reig-Ferrer, Martí Boada Juncà, Josep Sánchez

Garcia, Salvador Filella Cornadó, Josep del Hoyo Calduch, Albert Martínez Vilalta i Enric Carrera Gallissà en l'elaboració d'aquest treball.

Bibliografia

Camarasa, J. M. 2007. "El Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans: el reconeixement de la [gestió de la] natura com a forma d'ordenació del territori". In, Pié, Ricard (ed.). *Aportacions catalanes en el camp de la urbanística i de l'ordenació del territori, des de Cerdà als nostres dies*. pp. 305-337. Barcelona: Societat Catalana d'Ordenació del Territori/Agrupació d'Arquitectes Urbanistes de Catalunya.

Ferrer, X., 2011. Joaquim Maluquer Sostres, un discret fundador i protector de DEPANA. *L'Agró Negre* 19: 10-12.

Ferrer, X.; Maluquer, S.; Maluquer, J.; Martínez, A. 1985. L'Ornitologia a Catalunya. *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural* 50: 187-197.

Ferrer, X., Reig, A., Maluquer, J. 2001. Record de l'ornitòleg Estanislau Vayreda i Vila en el centenari de la seva mort. *L'Abellerol* 14: 8-9.

Folch, R. 2011. La roda: Joaquim Maluquer Sostres. *El Periòdic*, 28 d'agost de 2011, p. 9.

IEC. 2001. *Directori de les societats filials*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Maluquer, J. 1952. Notas para el estudio de las aves de Lérida. *Pirineos* 25: 421-470.

Maluquer, J. 1956. *Els ocells de les terres catalanes* (2 vols. Col. Enciclopèdia Catalunya, volums 28 i 29). Barcelona: Editorial Barcino.

Maluquer, J. 1958. *Las aves*. Col. Enciclopedia Pulga, núm 483. Barcelona: Ediciones G.P.

Maluquer, J. 1971. Las aves de la Albufera de Valencia y del Delta del Ebro, en la bibliografía antigua. *Ardeola*, vol. esp.: 335-380.

Maluquer, J. 1986. Aspectes històrics dels estudis ornitològics als Països Catalans. Dins: Ferrer, X.; Martínez, A.; Muntaner, J., (ed.). *Història Natural dels Països Catalans*. Vol. 12: *Ocells*. P. 44-60. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Maluquer, J. 1992. Notícia de la fauna de Catalunya i Andorra al final del segle XVIII. *Bull. Inst. Cat. Hist. Nat.* 60: 5-21.

Maluquer, J. 1994. Origen de la ornitologia en Catalunya. *La Garcilla*. 90:22-24.

Maluquer, J. 1997. *Memòria amb figures*. *Els Dies*. Barcelona: Thassàlia.

Maluquer, J. 2008. *Conèixer i estimar els ocells*. Barcelona: Ed. Pòrtic.

Maluquer, J., 2009. Artur Sarró: psiquiatra, viatger i naturalista. *L'Abellerol* 38: 9-11.

Maluquer Sostres, J. & Travé Alfonso, F., 1961. Presencia y extinción del Francolín en la Península Ibérica e Islas Baleares. *Ar deola* 7: 129-156.

Manent, A. 1997. Memorias de mi generación. *La Vanguardia*, 24 de novembre de 1997, p.19.

Milian, A. 2011. "Rara avis" del catalanisme. *El Temps*, 30 d'agost de 2011, p. 41-45.

Reig-Ferrer, A. & Ferrer, X. 2006. Quan els ocells van parlar en català: 50è aniversari de *Els ocells de les terres catalanes*. *L'Abellerol* 30: 4-7

ESPECIAL JOAQUIM MALUQUER (1930-2011)

Record de l'amic i mestre Quim Maluquer

Una de les persones que millor va conèixer Joaquim Maluquer va ser Jordi Sargatal qui el considera, sobretot, el seu mestre. L'escrit que ve a continuació és un sentit homentage d'aquesta relació i alhora testimonia diverses facetes rellevants de la història moderna de l'ornitologia catalana.

Escriure sobre l'amic Quim Maluquer se'm fa especialment difícil a causa de l'enorme cúmul de vivències, sensacions i sentiments que em desperta el record de la llarga relació que vam mantenir, que s'inicia la primavera del 1978 i acaba amb la seva defunció el 15 d'agost del 2011. Han estat, per tant, 33 anys, amb moments més intensos i continuats que d'altres, però que es varen accelerar i multiplicar, sortosament, els darrers anys de la seva vida, i que donen per explicar els set diferents períodes que miraré de desgranar a continuació.

Ens trucàvem sovint, i sempre, invariablement, jo començava o acabava la conversa tractant-lo de mestre. Sovint li deia, i és ben veritat, que davant de situacions complicades, en les quals cal actuar discretament però amb eficàcia, sempre pensava què faria, com actuaria, l'amic Quim Maluquer; i a més, quan podia li trucava demanant-li consell. Continuant la broma del mestre, sempre em deia que l'alumne ja l'havia superat, i això li agradava especialment. Ens teníem, crec que no m'equivoco si dic que mútuament, una gran estima.

De fet, la seva filla Beth em va fer enaiguar totalment els ulls, ja ben humits durant tota la cerimònia al tanatori de Les Corts, el migdia del 16 d'agost, quan havent donat el condol a la Maria Rosa, i a l'amic Joan, el fill, ella em va dir que jo era una de les persones que havien fet feliç el seu pare. Dins la immensa tristesa, aquelles paraules em varen emocionar profundament, i em va fer feliç saber que havia contribuït a fer feliç el mestre, el mentor.

El reconeixement d'aquesta amistat i gratitud jo l'havia escrit sempre que

Mercè Gou

El 9 de febrer del 2011 Joaquim Maluquer va assistir al darrer acte públic al Círculo Ecuestre, precisament per presentar una conferència de Jordi Sargatal, a qui fa el nus de la corbata.

podia, com per exemple al llibre "Qui és qui a Figueres" de l'amic Joan Ferrerós (2004), quan en respondre a la pregunta de qui em trio com amics, després d'enllistar els de la meva edat, li deia:

"També tinc la sort i l'honor de comptar amb uns quants bons amics més grans que jo, i que m'han guiat i ajudat en algun moment de la vida, em refereixo, i per ordre d'aparició, a Salvador Alemany, Joaquim Maluquer i Ramon Mascort. Tots ells m'han aportat experiència, ajut i consells importantíssims, referents als Aiguamolls els primers, i lligats a la creació i posterior gestió de Lynx Edicions i molts altres aspectes el darrer, l'amic Mascort."

Es dóna la circumstància que en Quim va ser company d'estudis de Ramon Mascort, l'únic d'aquests bons amics mentors que em queden, i espero que sigui per molts i molts anys.

El descobriment de *Els ocells de les terres catalanes en un aparador de Girona*

El meu primer llibre d'ocells va ser el *Peterson*, que primer demanava a la biblioteca de Figueres i després vaig aconseguir que em regalessin a casa. I en aquells temps, a primers dels 1970, no hi havia gaire res més sobre ocells, tret, és clar, de la famosa "*Fauna*" de Félix Rodríguez de la Fuente, que també

ESPECIAL JOAQUIM MALUQUER (1930-2011) **Record de l'amic i mestre Quim Maluquer**

atresorava i em sabia de memòria, i que tant em va fascinar i fer somniar en el món animal.

Per això, per a mi va ser un autèntica aparició la troballa, en un aparador d'una llibreria de Girona, a tocar l'Onyar, de *Els ocells de les terres catalanes*, de Joaquim Maluquer Sostres, i no vaig parar fins que me'l van regalar a casa per Sant Jordi del 1974. I també me'l sabia de memòria, i vaig començar a somniar amb les espècies que volia veure i les que hauríem de fer tornar als meus estimats Aiguamolls.

El llibre d'en Quim, editat el 1973 –de fet era una edició ampliadíssima del seu primer llibre editat en dos petits volums el 1956–, recull totes les dades conegudes fins al moment, amb poquíssims ornitòlegs a Catalunya, i per això és una mostra de com estava l'avi-fauna i l'ornitologia catalana en aquells anys, quan encara es podien caçar els rapinyaires, i gairebé tot era permès i aplaudit, inclosa la dessecació de les zones humides.

En aquella època, fa només 40 anys, a Catalunya no criaven per exemple ni els martinets blancs, ni els rossos, ni els esplugabous. Només hi havia 7 parelles de cigonya, 5 parelles detectades de voltor comú, etc. Per aquestes espècies el panorama ha canviat molt i a millor, mentre que per a d'altres les coses han anat malament, com és el cas de la trenca i altres insectívors, sobretot els de conreus i encara més els dels secans.

El pròleg de *Els ocells de l'Empordà*

El 1976 iniciàvem la campanya de defensa dels Aiguamolls, i ja que hi havia poca gent convençuda de veritat, vam pensar que la millor manera d'aconseguir adeptes per a la causa era muntant cursos d'ornitologia, i així provocar que hi hagués més persones que, enamorades dels ocells, volguessin ajudar-nos a defensar els Aiguamolls. De fet, no deixàvem de reproduir el mateix procés que havíem viscut nosaltres i molts altres ornitòlegs d'arreu del món.

A les manifestacions que convocàvem

Jordi Sargatal, president de la ICHN, lliura una placa commemorativa a Joaquim Maluquer que l'acredita com a soci d'honor. Barcelona, 25 de març de 2003.

hi anava força gent, però per una raó molt senzilla: en aquella època encara no es podia votar, i molta gent es començava a mobilitzar. O sigui que tant era quin fos el lema de la protesta, ja que quasi sempre era la mateixa gent. Per tant, hi havia molta capacitat de mobilització, però molt poca consciència ambiental de debò.

Al Zoo de Barcelona es feien cursos d'ornitologia, que convenien uns quants que després engruixien els grups d'ornitòlegs, i nosaltres vam pensar que havíem de fer el mateix. Així, el 1978, amb el Centre Excursionista Empordanès, vam organitzar el primer curs per conèixer els ocells, i ens hi vam lluir tant amb els apunts que el mateix CEE ens va proposar de publicar un llibre, que va ser *Els ocells de l'Empordà*, la primera monografia ornitològica comarcal que es feia a Catalunya. Els autors vam ser la Rosa Llinàs (la Zeta) i jo, amb dibuixos d'en Francesc Giró. I de seguida vam tenir clar que volíem que el pròleg fos de Joaquim Maluquer.

Els primers contactes ornitològics els vaig tenir amb en Salvador Maluquer, l'Artur Sarró, en Martí Boada, en Xavier Ferrer, en Lluís Colom, en Paco Ferrer Lerín i en Salvador Filella, al Museu de Zoologia, on el 1975, amb d'altres ornitòlegs que començàvem, vam crear el Grup Merops (que després passaria a ser el Grup Català d'Anellament i finalment l'Institut Català d'Ornitologia). Amb en Quim ens havíem vist poc, i potser el primer contacte directe va ser durant les Jornades Ornitològiques que es varen fer a Barcelona el 1977.

Per demanar-li el pròleg, ens vam presentar la Zeta i jo una tarda de juny de 1978 al seu despatx del Servei Comercial de la Indústria Tèxtil Cotonera, que crec recordar que era a la Gran Via. Recordo perfectament com, primer de tot, ens va anar presentant els retrats de tots els il·lustres economistes que tenia penjats al seu despatx, i després es va interessar pel nostre llibre i li va fer molta il·lusió que li demanéssim el pròleg, que ens va fer molt de pressa i ens va agradar molt.

Aquell va ser el primer dia que ens començàvem a tractar de debò.

La campanya de defensa dels Aiguamolls

El 1974 l'empresa Port Llevant, que depenia del Banc de Madrid i Banesto, va aconseguir l'aprovació del projecte per convertir les 500 ha de llacunes d'entre la Muga i el Fluvià en una marina residencial per a unes 60.000 persones. En extensió hagués estat gairebé dues vegades Empuriabrava i hauria representat la liquidació quasi definitiva dels darrers vestigis d'estanys empordanesos.

Un cop Port Llevant va adquirir els terrenys, i mentre no s'urbanitzava, hi deixaven anar a caçar a un grup de caçadors lligats al tèxtil, liderats per Emili Ejarque, llavors president del Gremi de la Confecció, i amic d'en Quim, i per això ell i el seu fill Joan podien entrar al vedat acompanyats pel guarda Soto, que tantes vegades m'havia empaitat durant les meves visites als estanys, sobretot quan jo espantava els pocs ànecs que hi havia llavors als Aiguamolls. En Quim ens va introduir en aquesta colla de caçadors forasters i, a part de poder passejar més tranquil·lament per la zona, vam conèixer una altra aproximació i visió dels estanys.

Durant la campanya de defensa dels Aiguamolls, que va durar del 1976 al 1983, en Quim sempre que ens vèiem em demanava com anaven les coses i sempre deixava anar algun consell, i quan podia ens procurava algun contacte, i sobretot parlava bé de la causa en certs ambients, cosa que va afavorir enormement alguns suports estratègics més endavant.

Quan a l'octubre del 1983 es va aprovar per unanimitat al Parlament de Catalunya la llei de creació del Parc Natural, en Quim ja era Secretari del Consell Executiu de la Generalitat. La llei la vam redactar nosaltres mateixos, amb el suport de la IAEDEN i DEPANA, i en Quim va ser fonamental per afinar

Parlament del fundador de SEO, Joaquim Maluquer, el 3 d' abril 2004 a Madrid en el 50 aniversari de SEO.

algun article, i sobretot per anar facilitant el camí per tal que em nomenessin director del Parc, cosa que varen fer a duo amb en Salvador Alemany, que havia estat cap de l'ICONA a Girona, i llavors era el cap en aquesta demarcació del Departament d'Agricultura.

La veritat és que personalment no pensava gaire en com organitzar el dia després de l'aprovació de la Llei. Ni la campanya de defensa l'havia impulsat per acabar sent director del Parc, cosa que evidentment em feia molta il·lusió, i em permetria anar fent tots els projectes de restauració, maneig i reintroducció que havia somniat durant tants anys. Però en Quim sí que hi pensava, de fet era el que més li preocupava, la governabilitat, el que no quedés res penjat ni a l'atzar, i per això ho anava dirigint tot cap a organitzar el futur; i per això a l'abril del 1984, a la segona Junta de Protecció, em van proposar com a Director del Parc, cosa que de seguida aprovà el Govern. Fou així com el Parc començà a funcionar, amb una sola persona i amb un pressupost reduïdíssim, però amb moltes ganes i imaginació.

Els inicis del Parc

La majoria de Parcs Naturals que s'anaven creant a Catalunya trigaven molt de temps a constituir els òrgans de gestió. En canvi, la Junta de Protecció dels Aiguamolls es va constituir en només 5 mesos, el març del 1984. Era el gran avantatge de tenir un ornitòleg com a funcionari d'alt rang.

Una anècdota pot exemplificar perfectament aquesta afirmació. Recordo un dia que vaig anar a veure en Quim al seu despatx com a Secretari del Consell Executiu, al Palau de la Generalitat, que llavors tenia al fons del Patí dels Tarongers, i jo, impacient de mi, li demanava com estava algun nomenament per acabar de constituir la Junta. Ell va localitzar el document i em va demanar que l'acompanyés a despatxar amb el President. Llavors em presentava com amic que l'havia anat a visitar, i com a futur director del Parc Natural, mentre el President Pujol demostrava la seva prodigiosa memòria i coneixements: "Sargatal, Sargatal, no serà parent dels de la farmàcia de Ripoll?" I com aquell que no fa res, en Quim treia el document sobre la Junta i li demanava al President que seria interessant signar-lo el més aviat possible. I jo sortia de Palau amb el document signat. En això, en Quim era un artista, un autèntic mestre, i llavors entenia per què era tan fervent seguidor d'aquella sèrie anglesa "Sí, primer ministre".

El 1984 va ser intens en visites, ja que calia fer i organitzar moltes coses, i la més important era, sens dubte, aconseguir la compra per part de la Generalitat de la finca de Port Llevant, és a dir, tot el conjunt de llacunes d'entre la Muga i el Fluvià. Però allà no hi havia ocells, els pocs que ja teníem protegits eren a l'estany de Vilaüt, i allà havíem d'anar portant els visitants que volíem "seduir ambientalment", i després anar a les "llaunes" a rematar la feina.

El novembre del 2008 en Quim va publicar un llibre magnífic *Conèixer i*

ESPECIAL JOAQUIM MALUQUER (1930-2011) **Record de l'amic i mestre Quim Maluquer**

estimar els ocells (Pòrtic), on relata innumbrables i detallades excursions i relacions lligades al món dels ocells. I a la pàgina 119, dins el capítol titulat "Els Aiguamolls de l'Empordà salvats de la destrucció", escriu:

"Per celebrar com es mereixia l'inici de les activitats del parc, el 26 de maig de 1984 Jordi Sargatal va organitzar un dinar a l'anomenat Barracot, una cabana al costat del rec de la Massona, que feien servir els antics caçadors i que més tard va esdevenir el centre d'anel·lament. Va presidir l'àpat el conseller de la Generalitat Macià Alavedra, amb l'assistència de Corsino Gutiérrez, els caçadors Ejarque, Cuello i Capella, en Sargatal i jo mateix, el guarda Soto, i les mullers dels dos citats primer, així com la d'en Sargatal, la Zeta (Rosa Llinàs) i la meva. Fou tot un èxit, afavorit per la gràcia i la bonhomia d'en Macià Alavedra, que brindà amb cava pel futur del Parc, que tan car resultava a la Generalitat, ja que va haver de recomprar al Banco de Madrid uns terrenys que s'havien qualificat d'urbanitzables".

Una mostra de l'estil precís i la manera de fer d'en Quim. Evidentment el dinar el va provocar i organitzar tot ell, amb el seu estil, és a dir, anar suggerint als caçadors que havien de muntar un dinar de compromís, a en Macià li va dir que hi havia una oportunitat única de conèixer els Aiguamolls, i a mi em va dir que tingués el màxim d'ocells localitzats i aconseguís una ampolla magnum de xampany francès (cap a Auchan falta gent!) i la posés en fresc dins el pou del Barracot, i a l'hora de dinar la tragués com si res, com un petit detall. Detall, però, que va fascinar el conseller Alavedra i la resta de presents, i va ajudar molt a aconseguir una sobretaula genial i un capvespre realment preciós, cantant havaneres i brindant pel futur dels Aiguamolls, dels quals tothom es va enamorar. Al cap de poques setmanes es desencallava el complicat tema de la compra de la finca Port Llevant, que m'anuncià solemnement en Salvador Alemany abans d'acabar l'any.

Reunió de la *Sección regional catalana de la SEO* a casa d'en Frederic Travé, al carrer Paris de Barcelona, el 16 de març de 1956. D'esquerra a dreta: Frederic Travé, Salvador Maluquer i Joaquim Maluquer.

En una altra visita als Aiguamolls amb Carme Alcoriza (secretària del President) i Lluís Prenafeta (llavors Conseller), vam acabar a Begur, i al bar on estàvem varen entrar els propietaris de l'Editorial Omega, als quals ens varen presentar, i dels bons oficis d'en Quim va sortir allà mateix l'encàrrec per traduir la *Peterson*, la guia d'ocells d'Europa al català. Era un autèntic mestre!

Cada any, sens falta una o dues vegades com a mínim, en Quim i la Maria Rosa venien algun dia als Aiguamolls, sobretot a la primavera, i disfrutaven moltíssim, i jo també, escoltant els somnis fets realitat, i veient els estanys i ocells recuperats.

La Fundació Territori i Paisatge

El 1998, quan en Joan Cals, en Joaquim Llach i l'Antoni Serra Ramoneda varen aconseguir "arrencar-me" dels Aiguamolls en proposar-me la direcció de la nova Fundació Territori i Paisatge (FTP), vaig demanar consell a alguns amics entre els quals, evidentment, hi havia en Quim. Em va aconsellar vivament que acceptés, i jo li vaig dir que ell havia d'acceptar, però, ser membre

del Patronat de la Fundació. També va dir que sí, i va ser fàcil ja que era ben conegut i respectat per en Joan Cals i per en Serra Ramoneda, llavors President de Caixa Catalunya i de la nova FTP.

Pel fet de tenir el despatx de la FTP a la Pedrera, i força a prop del domicili d'en Quim, aquí sí que ens vèiem més sovint. Em venia a veure de tant en tant, sempre amb la discreció i humilitat que el caracteritzaven. No es perdia cap acte que organitzàvem, i crec que no es va perdre cap de les reunions del Patronat, on els seus suggeriments i les seves intervencions sàvies i discretes, sempre pactades i comentades prèviament, aconseguien fer avançar punts de vegades complicats. Aquí vaig fer el meu màster en diplomàcia i eficàcia de la mà de l'amic Quim Maluquer.

I alguna vegada em tocava fer coses que al començament no entenia. Recordo que un dia em va dir que havíem d'anar a dinar junts, i que havia d'anar "arreglat", o sigui que americana i corbata. Jo li vaig dir que el nus de la corbata em sortia fatal. Es va presentar al meu despatx, em va posar la corbata i em va portar a dinar al Cercle del Liceu. I allà,

contemplant i comentant la contínua desfilada de cares conegudes del món polític, financer i empresarial català, em va anar explicant els intricats mecanismes i ressorts del “poder”. Una altra classe magistral!

Amb aquest gran mestre jo anava aprenent de pressa les seves assignatures, i a una escala geogràfica més grossa. Res a veure amb la mediació que m'havia tocat exercir durant la campanya de defensa i els inicis del Parc dels Aiguamolls. Allò era primària i batxillerat. Aquí ja era Universitat i Màster, i finalment em va tocar fer pràctiques amb el propi mestre.

Haviem de presentar la Fundació Territori i Paisatge a Lleida, a l'Aula Magna de la Universitat, i vaig anar induint (estil Quim) que la conferència de l'acte la fes ell i que parlés sobre la recuperació de l'estany d'Ivars, que era un somni per a ell i el seu cosí, Salvador Maluquer, que havien estat dels pocs ornitòlegs que pogueren estudiar l'estany just abans de la seva dessecació. Va ser molt feliç amb això, i vam aconseguir posar l'estany d'Ivars en primera plana i avançar molt en la seva recuperació, que finalment es va produir amb una gran emoció, com sempre continguda i mesurada, de l'estimat Quim.

La Institució Catalana d'Història Natural

Des dels anys 1970 que jo era soci de la Institució Catalana d'Història Natural (ICHN), amb la qual m'havia implicat més l'època que vam organitzar, amb l'Enric Carrera, la Secció d'Ornitologia, i després amb els *Sistemes naturals dels aiguamolls de l'Empordà*. Però a l'època de dedicació intensa als Aiguamolls, i vivint ja fora de Barcelona, la meua implicació amb l'ICHN era de simple soci, i com a màxim guia d'alguna excursió o activitat per l'Empordà.

En Quim havia estat president de la ICHN els anys 1976-77, quan impulsà *Natura, ús o abús. Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans*, coordinat per Ramon Folch, i el 1998 el varen tornar a fer president, en part perquè el

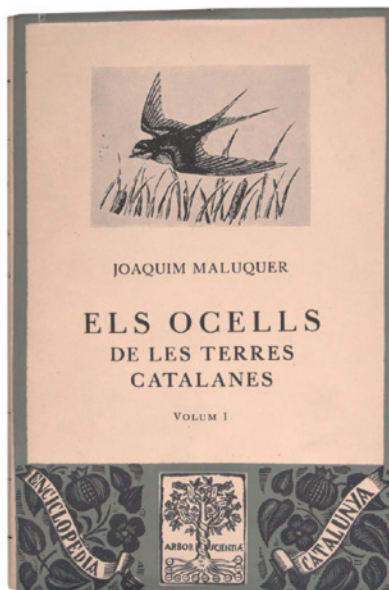
Viatge a les Columbrets el maig de 1979. Darrere: Salvador Maluquer Maluquer i Joaquim Gosàlbez Noguera. Davant: Marta Martí-Ventosa, Joan Maluquer Margalef, J. Maluquer, i Pedro Martí-Ventosa.

1999 la Institució feia 100 anys, i calia algú amb molta diplomàcia i contactes per organitzar la celebració, i per cuidar les llavors complicades relacions amb l'Institut d'Estudis Catalans, més jove que la seva filial.

Sense dir-m'ho inicialment, va anar practicant una maniobra dirigida a proposar-me com a nou president de la ICHN. Així, em va convèncer per assistir

un dissabte a una reunió a la seu de l'IEC, per preparar els actes del centenari, i com qui no vol la cosa vaig acabar proposant, per suggeriment d'en Quim, que la FTP subvencionés l'elaboració de *Els sistemes naturals de la vall d'Alinyà*, una gran propietat de la Fundació a la conca del Segre. D'aquí a la Presidència de la ICHN hi va haver dues passes, i així del 2000 al 2004 vaig tenir l'honor i el privilegi de presidir aquesta entitat centenària.

Al cap d'un temps en Quim em va fer una confessió que a la vegada era un encàrrec. Em va dir que la principal missió d'un bon president de qualsevol entitat, a part de gestionar-la el millor possible, era preparar el proper president, per tal que com a mínim mantingués la feina feta, i si fos possible encara la millorés. Sempre pensant en com gestionar el futur. Ell va tenir clar que jo havia de ser la persona que el seguís, i a la vegada ja m'estava demanant que jo pensés qui em podria succeir a mi. I ho vaig fer el millor que vaig saber, i a partir del 2004 crec que en Josep Peñuelas, a qui vaig convèncer amb totes les tàctiques que en Quim em va ensenyar, va ser un bon president.

Capçalera del primer volum de la primera edició de *Els ocells de les terres catalanes*, editat per Barcino el 1956. Exemplar de la seva esposa i dedicat per J. Maluquer.

El Club de Roma

El juny del 2008, quan Caixa Catalunya va decidir fusionar les seves quatre fundacions en una de sola, i per tant desapareixia la Fundació Territori i Paisatge,

ESPECIAL JOAQUIM MALUQUER (1930-2011) **Record de l'amic i mestre Quim Maluquer**

en Quim es va moure tant com va poder, però em confessava entristit que ja no tenia tanta capacitat d'influència com abans, i menys amb el nou govern que hi havia a la Generalitat. El Patronat es va dissoldre de mala manera, amb un lacònic comunicat als seus membres, i tota l'obra construïda amb fermesa i il·lusió durant 11 anys s'anava esmorteint lentament, fins que el gener del 2009 vaig accedir a la invitació que se'm feia per abandonar el projecte, que estava destinat a reduir-se notablement, em varen dir. Començava, sense fer-ho públic, el desmantellament de les Caixes.

En Quim estava molt dolgut, ja que igual que jo i moltíssima altra gent s'havia cregut el projecte, que era construir un "National Trust" a la catalana, que també havia de fer 100 anys com a mínim, igual que l'entitat anglesa. I per això es feia amb l'aixopluc i la garantia d'una Caixa d'Estalvis sòlida, com era en aquell moment Caixa Catalunya, que ja no és caixa i aviat no serà ni catalana, i que tristament no pot aixoplugar un projecte com era Territori i Paisatge, ni res que se li assembla.

A mitjans del 2009 en Quim va maquinar una estratègia per mirar d'involucrar La Caixa en una aventura semblant a Territori i Paisatge, i a part de contactar amb altíssims directius de l'entitat, va utilitzar el Club de Roma, del qual era membre de feia molts anys a proposta de Pere Duran Farell, per introduir la feina feta per la FTP. Actualment el President del Club de Roma és Isidre Fainé, i en Quim va provocar que a la primera meitat del 2011 em proposessin dirigir un cicle de conferències sobre "Societat i Natura", on també hi varen participar com a conferenciants els amics Martí Boada, Jaume Terradas, Ramon Folch i Antoni Serra Ramoneda (una bona representació de l'antic Patronat de la FTP).

El 9 de febrer del 2011 tocava la meua conferència d'obertura del Cicle que, com la resta, es va fer durant un dinar al Círculo Ecuestre, on s'ha d'entrar amb corbata. I, com sempre, jo no en duia, ni hi pensava. Me'n varen deixar una i

Joaquim Maluquer rep de mans del president de l'Institut d'Estudis Catalans, Sr. Manuel Castellet, una secció transversal de roure, fossilitzat en quars, d'una antiguitat aproximada de 12 milions d'anys (període Miocè inferior) amb motiu del centenari de la creació de la IHCN. Barcelona, 17 de maig de 1999.

en Quim em va tornar a fer el nus, i a més actuava com a presentador meu i de la meua conferència *La seducció de la Natura, conflictes i oportunitats*. Ja m'havia advertit que faria una presentació molt elogiosa sobre la meua persona i la feina feta al front dels Aiguamolls i de Territori i Paisatge, tant perquè s'ho creia com, sobretot, per convèncer els directius de la Caixa presents. I em va prohibir que jo li agrais els elogis fent-ne a ell, ja que em deia que semblaria un intercanvi interessat.

Per sort no li vaig fer cas i, sense dir tot el que pensava d'ell, li vaig agrair públicament el suport i el mestratge que m'havia ofert sempre, i vaig veure que en el fons ho agraija de tot cor.

Aquell va ser el darrer acte públic al qual va assistir. A les properes conferències ja no va poder venir. L'havien ingressat i se sentia molt dèbil, però així i tot va escriure un missatge als presents, que va llegir emocionat el seu fill Joan, que va aconseguir enaiguar-nos els ulls a tots quan, al final, va dir que segurament el seu pare ja no podria tornar a cap altra reunió del Club de Roma.

El vaig anar a veure un parell de vegades, li trucava tant com podia i intentava animar-lo. Però ell, lúcid com sempre, em deia que no m'amoïnés, que ja sabia que allò era el final, i que ja estava preparat.

A mitjan agost del 2011 en Quim ens deixava, però la seva obra i tot el que ens va ensenyar s'anirà perpetuant. Rellegint els seus llibres de memòries es pot comprovar com Joaquim Maluquer Sostres va estar darrere de moltíssimes accions cabdals per al país, i els que també estimem els ocells podem assegurar que li devem molt de la represa i fortalesa actual de l'ornitologia a casa nostra, com per exemple el fet que des de Catalunya haguem pogut fer realitat el *Handbook of the Birds of the World*, que en Quim tant admirava, junt als amics Josep del Hoyo i Ramon Mascort, precisament company seu de joventut.

Estimat Mestre, descansa en pau, però sàpigues que no t'oblidem i que t'enyorem, i que en el meu cas sempre tindrà molt present el teu mestratge i la teua sincera amistat.

JORDI SARGATAL

ESPECIAL JOAQUIM MALUQUER (1930-2011)

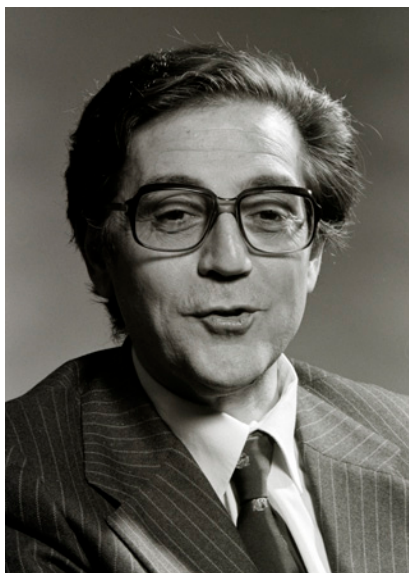
El savi a l'ombra

Martí Boada descriu la personalitat de Joaquim Maluquer incidint en la seva tasca incansable des de l'anonimat, el seu tarannà espiritual i religiós, el seu vessant culte, la protecció de la natura i la defensa de la llengua i cultura catalanes.

En Quim ha estat un mestre, un referent clau. Vull dir que ha estat aquella figura que t'acompanya com a model en el conscient més profund, que hi és quan formules una hipòtesi de treball, quan estructures una recerca, quan treballes una reflexió, com una remor de fons que unta el pensament. Una remor sovint fornida per uns quants referents humans, que patronegen part de l'estructura resolutiva del fet que hom treballa. Aquest ha estat en Quim, un Quim que més enllà de la seva rellevant activitat social, ens ha assaonat la nostra trajectòria vital, amb la seva actitud de mestratge silent.

Home de profundes conviccions cristianes, encara pocs dies abans de deixar-nos em deia amb un esguard serè, alhora que murri, amb aquell punt diria que un xic entremaliat i que surava enllà de la seva bonhomia: *La meva marxa d'aquest món, la tinc més favorable que no pas tu, car jo crec en l'altra vida, tu no.* Jo li vaig inquirir: *Com ho fas per mantenir aquest estat de serenor?* La seva resposta fou: *Les benaventurances.* Resposta que em va suscitar un respecte pregon, i vaig pensar que és ben cert: la incertesa del futur existencial per a un agnòstic en fa feixuga l'espera i la resolució. Mentre ell s'apagava com una espelma, tanmateix assaonat de bàlsam, havia iniciat el final del camí, sens dubte dur, amb una dimensió espiritual, oliada de mel rosada i sucre candi, tal com li havia sentit dir en alguna ocasió. Tanmateix allò que sí que li recava, n'estic segur, era l'adéu a l'estimada Maria Rosa i a la gent de casa.

En Quim tenia la modèstia pròpia dels savis de debò i practicava de forma innata el principi de Lévi-Strauss: *com més sé, més m'adono del poc que sé.* Tenia punts de concordança amb altres savis mestres propers, com Oriol de Bolòs i Ramon Margalef. A tots tres els anys i la maduresa encara ens els varen fer més afables, més propers, més familiars.

Tots ells creients, jo diria que propers al pensament de Teilhard de Chardin, com ell creien que la grandesa de la coses estava en la seva simplicitat tal com deia Teilhard: *Gràcies, Déu meu, per haver orientat de mil maneres la meua mirada fins a fer-li descobrir la immensa simplicitat de les coses.* Semblantment al poeta Whitman, tot i que des d'una posició ètica diferent, que percep com l'incommensurabilitat de l'Univers es pot trobar en la tija d'una modesta planta d'erbei.

Home culte i savi, llegidor incansable, estudiós de les idees, de la història del pensament, de l'evolució del coneixement, ell ens va inciar en la importància de la visió històrica del coneixement del medi natural, primer en solitari, gratant els vells documents de les cròniques de Cristòfor Despuig, per cercar juntament amb el seu estimat cosí Salvador, els noms remots dels ocells de les terres catalanes. Un camí que ha deixat escola, per fortuna continuada per l'ornitòleg Xavier Ferrer, hereu de la línia historicista d'en Quim.

El seu paper en la defensa de la natura no és suficientment conegut pel propi *cripticisme* militant de la seva tasca. Si bé

és reconegut el seu paper en la posada en valor de l'ornitologia catalana, amb el llibre *Els ocells de les terres catalanes*, publicat per Barcino, no ho és el seu rol en la defensa global i específica del territori. Com a president de la ICHN, i comptant en el paper de coordinació amb Ramon Folch, va propiciar l'endegament del llibre *Natura, ús o abús. Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans*. El seu paper va ser clau en la salvaguarda del Aiguamolls de l'Empordà, un salvaguarda en el centre de la qual hi haurà l'aleshores jove camallarg Jordi Sargatal, un dels tants *fiols* d'en Quim. Des d'Òmnium Cultural, on era directiu influent, sempre lluitant per la causa de la llengua i la cultura catalanes, i en aquest cas del medi natural, va furnir una primera beca a Jordi Sargatal conjuntament amb qui signa l'article. Més endavant, des de la Secretaria del Consell Executiu del novell Govern de la Generalitat, afavorirà l'assoliment dels acords polítics i econòmics per a la compra i la protecció definitiva dels Aiguamolls de l'Empordà.

Sempre peonant en la discreció, però cabdal en els resultats, trobem editorialment la petja d'en Quim com a conseller de la Fundació Enciclopèdia Catalana, en obres liderades tècnicament per un dels altres seus *fiols*, Ramon Folch, que furniran dues obres cabdals: *Història Natural dels Països Catalans* i *Biosfera*, dos referents no superats. Des de la Fundació Gas Natural seran nombroses les campanyes de suport i mecenatge a la protecció del medi. Aquest any 2011, poc abans de deixar-nos i després de 25 anys de col·laboració d'en Quim, el grup català del Club de Roma tancà un cicle memorable sobre Societat i naturalesa amb conferencians de prestigi com Antoni Serra Ramoneda, Jaume Terradas i uns que *fiolegen* del tot: Ramon Folch, Jordi Sargatal i qui signa.

MARTÍ BOADA

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

Crònica Ornitològica Octubre 2011 - Febrer 2012

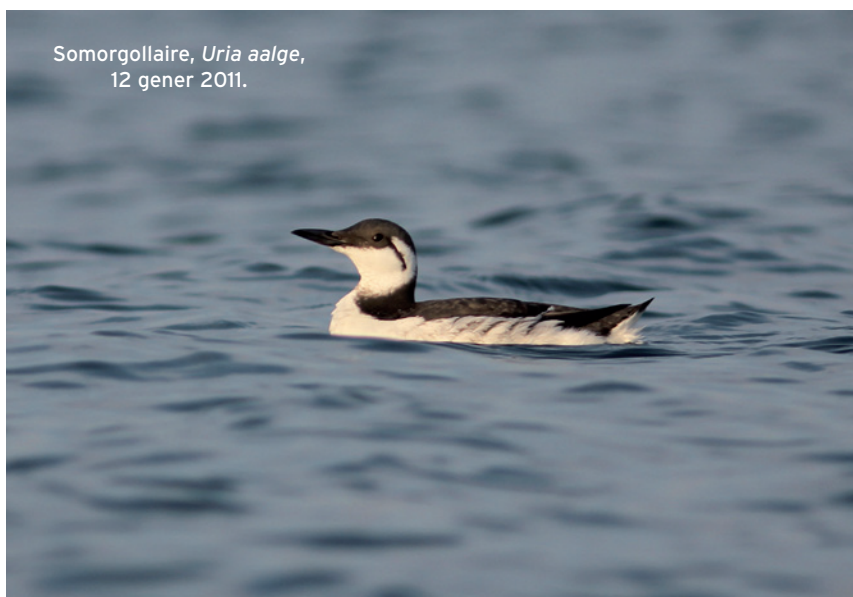
D'aquest període cal destacar la primera citació per a Catalunya d'una polla pintada de Carolina al delta de l'Ebre, i les observacions de còlit del desert, gavina de Delaware, grasset de costa, mosquiter verdós i repicatalons rústic. També es va observar en diferents ocasions un pioc al Segrià i a la Noguera, la gavina de Bonaparte de Tarragona, el morell de collar a la plana de Lleida, dos cignes petits als Aiguamolls de l'Empordà i un morell buixot als aiguamolls de l'Empordà, delta del Llobregat i Tarragona.

Octubre

Durant tot el mes es van observar **ànecs mandarins** *Aix galericulata* a Olot, estany de Banyoles i Rubí, tots exemplars solitaris. Es va veure un **xarxet marbrenc** *Marmaronetta angustirostris* a cal Tel, delta del Llobregat, entre els dies 19 i 22. Durant tot el mes es van observar **morells xocolaters** *Aythya nyroca* a diverses localitats, al delta del Llobregat, al Segrià i amb un màxim de 3 ex. a la Sèquia Major de Vila-seca, Tarragonès. A partir del dia 9 es van detectar **bitons** *Botaurus stellaris* a llocs com el delta del Llobregat, delta de l'Ebre i Flix. Es van observar **cigonyes negres** *Ciconia nigra* en migració arreu del territori amb un màxim de 9 exs. a Riells i Viabrea, Selva, el dia 11. Hi va haver un degoteig d'observacions d'**esparver d'espallles negres** *Elanus caeruleus* al Pla de l'Estany, Noguera i Pla d'Urgell, totes elles d'un sol exemplar. El dia 24 es va observar un jove d'**arpella pàl·lida russa** *Circus macrourus* en migració al puig Bernat, Vallirana, Baix Llobregat. Els dies 2 i 17 es va observar un **falcó de la reina** *Falco eleonora* a Santpedor, Bages, i a la Roca del Vallès, Vallès Oriental, respectivament. El dia 16 es va caçar accidentalment una **guatlla maresa** *Crex crex* a Molló, Ripollès. Al delta de l'Ebre, el dia 13 es van observar 3 **fotoques banyudes** *Fulica cristata* a Canal Vell. Es van detectar els primers estols de **grues** *Grus grus* en migració a diverses comarques: Segrià, Pla d'Urgell, Baix Llobregat, Montsià, etc. i amb un grup màxim de 30 exs. a l'estany d'Ivars el dia 20. Van continuar les concentracions de **corriol pit-roig** *Charadrius morinellus* als indrets

habituals favorables per a l'espècie com la timoneda d'Alfés, Segrià, i el dia 2 s'hi estima que hi havia 75 exemplars. Durant la primera quinzena es van observar diversos **territs pectorals** *Calidris melanotos* als aiguamolls de l'Empordà i al delta del Llobregat amb un mínim de 4 exemplars. També durant la primera setmana de mes es va detectar un **territ rogenic** *Tryngites subruficollis* a Sant Jaume d'Enveja, delta de l'Ebre. I encara al delta de l'Ebre, el dia 10 es van observar dos **escuraflascons bec fins** *Phalaropus lobatus*. Es van observar unes poques **gavines menudes** *Hydrocoloeus minutus* a localitats interiors, especialment a l'estany d'Ivars i també a la cua del pantà de Sant Antoni, Pallars Jussà. Al port de Tarragona es van observar dos **gavians argentats de potes roses** *Larus argentatus* de primer any els dies

29 i 30. A les salines de la Tancada, al delta de l'Ebre, com és habitual, es van poder observar durant tot el mes petites concentracions de **xatrac grossos** *Sterna caspia* amb un màxim de 17 exs. el dia 16. Durant aquest mes es van detectar fins a tres **piules grosses** *Anthus richardi*, una a l'estany de Sils el dia 9, un altra al delta de l'Ebre el dia 17 i una en migració a Esplugues de Llobregat, Baix Llobregat, el dia 25. Durant aquest mes només es té coneixement d'una citació de **boscarla d'aigua** *Acrocephalus paludicola*; un exemplar anellat al riu Ondara a Hostalets, Ribera d'Ondara, Segarra, el dia 11. Força inesperada va ser la citació d'un **mosquiter verdós** *Phylloscopus trochiloides* a Bellaterra, Vallès Occidental, el dia 31. A partir de la segona quinzena de mes es van detectar alguns **pela-roques** *Tichodroma muraria*

Somorgollaire, *Uria aalge*,
12 gener 2011.

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

en localitats fora de l'àmbit del Pirineu i amb observacions a les comarques de l'Anoia, Bages, Alt Penedès i Osona.

Novembre

Es van observar dues **oques rialleres grosses** *Anser albifrons*, un primer hivern i un adult, als aiguamolls de l'Empordà des del dia 12 fins a finals de mes. Es va observar un mascle adult de **morell de collar** *Aythya collaris* des del dia 20 fins a final de mes al pantà de Camelis, Torres de Segre, Segrià. Es van albirar uns pocs **morells xocolaters** a diverses comarques: Alt Empordà, Baix Llobregat, Pla d'Urgell, Segrià i Tarragonès. El dia 13 es va detectar un **morell buixot** *Aythya marila* al port de Tarragona. Durant la segona quinzena de mes es van detectar diversos **becs de serra mitjans** *Mergus serrator*, especialment al delta de l'Ebre, amb un màxim d'11 exs. a Sant Carles de la Ràpita el dia 26. I també al delta de l'Ebre, es van observar cinc **ànecs capblancs** *Oxyura leucocephala* a l'Encanyissada el dia 29. Tal com ja va passar al mes d'octubre, es van detectar **bitons** a diverses localitats típiques: aiguamolls de l'Empordà, delta del Llobregat, Sèquia Major i delta de l'Ebre. El dia 13 es va observar una **arpella pàl·lida russa** als aiguamolls de l'Empordà. Més sorprenent encara va ser l'observació d'un **falcó llaner** *Falco biarmicus* a Cànoves i Samalús, Vallès Oriental, el dia 1. L'ocell semblava esgotat però no tenia signes que poguessin fer pensar que era escapat de captivitat o de falconeria. Durant aquest mes, tal com és habitual, es van observar nombrosos estols de **grues** en migració, amb grups importants de fins a un centener d'exs. a Sant Pol de Mar, Maresme, el dia 13, o d'uns 80 a Badalona, Barcelonès, el mateix dia, o 78 a Olèrdola, Alt Penedès, el dia 7. Al port de Tarragona van sovintejar les observacions dels dos juvenils de **gavià argentat de potes roses**. Als aiguamolls de l'Empordà es va observar un **còlit del desert** *Oenanthe deserti* entre els dies 17 i 23, segona observació d'aquesta espècie a Catalunya. El dia 10 es va anellar un

Pioc salvatge, *Otis tarda*,
22 gener 2012.

Jordi Moix

mosquiter de doble ratlla *Phylloscopus inornatus* a Riet Vell, delta de l'Ebre. Durant aquest mes es va comprovar la presència regular de diverses **malle-rengues de bigotis** *Panurus biarmicus* a l'estany d'Ivars, Pla d'Urgell. Va aparèixer algun **pela-roques** vora el litoral, com és el cas d'un exemplar observat al Port de la Selva, Alt Empordà, el dia 20. Es van observar **pardals d'ala blanca** *Montifringilla nivalis* als llocs habituals de la Cerdanya i el Ripollès i amb un màxim d'uns 80 individus a Urús, Cerdanya, el dia 26. Així mateix, també es va observar un ex. al Montcau, Sant Llorenç Savall, Vallès Occidental, el dia 1. Una de les observacions més interessants del mes va ser un **repicatalons rústic** *Emberiza rustica* al Parc Fluvial del Besòs, Santa Coloma de Gramenet, el dia 30 i que suposa la segona citació d'aquesta espècie a Catalunya. Al delta de l'Ebre va ser d'interès la citació de dos **sits blancs** *Plectrophenax nivalis* a la barra del Trabucador el dia 28.

Desembre

Les dues **oques rialleres grosses** que hi havia al Cortalet i que havien arribat el mes de novembre, es van veure pels Aiguamolls durant tot el mes. Al delta de l'Ebre el dia 8 hi havia una **oca de galta**

blanca *Branta leucopsis* a l'illa de Buda i se'n va veure una altra el dia 28 al riu Segre a Balaguer, Noguera. Es van observar dos **morells d'ulls grocs** *Bucephala clangula* a l'illa de Buda el dia 15. El dia 29 encara hi havia el mascle adult de **morell de collar** al pantà de Camelis, Torres de Segre, Segrià. Durant tot els mes es van observar **ànecs capblancs** al delta de l'Ebre amb un màxim de 6 exs. el dia 4 a l'Encanyissada. Es van poder observar **calàbries agulles** *Gavia arctica* des de les platges dels aiguamolls i del delta de l'Ebre durant tot el mes i també una **calàbria petita** *Gavia stellata* a Castelló d'Empúries, Alt Empordà. Al delta de l'Ebre es va observar un **cabusó orellut** *Podiceps auritus* a l'Ampolla el dia 23 i un altre el dia 31 a la barra del Trabucador. Encara més rara va ser l'observació d'una **baldriga capnegra** *Puffinus gravis* el dia 4 aigües endins de la costa de Sitges, Garraf. Durant aquest mes, es van observar **bitons** a les principals zones humides del país: aiguamolls, Llobregat i delta de l'Ebre i un ex. a la Sèquia Major de Vila-seca, Tarragonès. A la serra de Boumort el dia 1 hi havia un **voltor negre** *Aegypius monachus* de 3r any. El dia 31 es van observar dues **sisetes cendroses** *Xenus cinereus* de primer hivern a la badia del Fangar,

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

delta de l'Ebre. El dia 27 es va observar un **territ becadell** *Limicola falcinellus* al delta de l'Ebre. Al port de Tarragona, el dia 26 hi havia una **gavià del caspi** *Larus cachinnans* de primer hivern. També al mateix port de Tarragona hi havia 2 **gavians argentats de potes roses** els dies 24 i 25. El dia 20 es va veure la **gavina de Bonaparte** *Croicocephalus philadelphia* a Cambrils, Baix Camp. A finals de mes es van observar fins a 3 **mussols migrants** *Asio flammeus* al delta de l'Ebre. Es van detectar diverses **piules grosses**, la primera el dia 23 a l'illa de Cort, Amposta, Montsià, amb altres observacions al delta de l'Ebre a Sant Jaume d'Enveja i un altre ex. a Castelló d'Empúries els dies 29 i 30. El dia 9 es va observar una **cuereta blanca endolada** *Motacilla alba yarrellii* als aiguamolls de l'Empordà. I també als aiguamolls, el dia 10 es va detectar un **mosquiter comú siberià** *Phylloscopus collybita tristis* al càmping Almatà. Durant aquest mes es van observar diversos estols de **pardal d'ala blanca** a la Cerdanya de fins a 60 exs. i també un esbart de 7 exs. a la carena de les muntanyes d'Horta de Sant Joan, Terra Alta, el dia 8. El dia 30 es va observar un **sit blanc** al Goleró, delta de l'Ebre.

Gener

El dia 9 i fins a final de mes es van observar dos **cignes petits** *Cygnus columbianus* al Cortalet, aiguamolls de l'Empordà. Un d'ells portava una anella de color i se'n va poder esbrinar el seu origen; aquest cigne s'havia anellat l'agost passat a la zona de cria, a la costa del mar de Barents (Rússia) a més de 4.000 km de distància. El dia 12 hi havia un **cigne mut** *Cygnus olor* al riu Llobregat, Prat de Llobregat. Als Aiguamolls, les dues **oques rialleres grosses** vistes als mesos anteriors, encara van romandre per la zona del Cortalet. El mateix dia 3 es va tornar a veure l'**oca de galta blanca** a l'illa de Buda al delta de l'Ebre. I també al delta de l'Ebre, el dia 23 es van observar quatre **oques de collar** *Branta bernicla* a la barra del Trabucador. El

dia 1 es va tornar a observar el mascle adult de **morell de collar** al pantà de Camelis, Torres de Segre, Segrià. El dia 2 es va observar un **morell d'ulls grocs** *Bucephala clangula* a la Massona, PN dels Aiguamolls de l'Empordà. Durant bona part del mes es van veure fins a 3 **ànecs capblancs** a l'Encanyissada, delta de l'Ebre. Als llocs habituals del Berguedà i la Garrotxa hi continuaven presents els **ànecs mandarins**, però també al Pla de l'Estany i Osona; normalment individus aïllats. Durant aquest mes es van veure **cigonyes negres** al delta de l'Ebre i també als aiguamolls de l'Empordà (primer cas d'hivernada al Parc) amb un nombre màxim de 4 exs. a l'Aldea, Baix Ebre, el dia 7. El dia 26 es va observar un **flamenc nan** *Phoenicopus minor* a la punta de la Banyà, delta de l'Ebre. Es van detectar 2 **esparvers d'espatlles negres** a l'Urgell el dia 17 i uns dies més tard, el 26, un ex. al Segrià. Una de les observacions més interessants d'aquest mes va ser un **pioc** *Otis tarda* a Alguaire, Segrià, el dia 22 i, presumiblement el mateix individu, a Menàrguens, Noguera, dos dies més tard. El dia 9 es va observar una **fredeluga gregària** *Vanellus gregarius* a Torroella de Montgrí que va romandre per la zona fins al dia 11. Es van observar diversos **gavians argentats de potes**

roses al port de Tarragona els dies 7 i 8 i un **gavià del caspi** el dia 24. El dia 7 es va tornar a veure la **gavina de Bonaparte** a la Sèquia Major de Vila-seca i els dies 12 i 16 a Cambrils. També es van observar diverses **gavines menudes** amb un grup de 10 adults a la platja de Castelló d'Empúries el dia 28. El dia 13 va aparèixer un **somorgollaire** *Uria aalge* a la platja de la Massona, Castelló d'Empúries, que es va poder observar per la zona fins al dia 28. El dia 1 es van observar dos **mussols emigrants** a Deltebre. Als Aiguamolls, es va observar una **piula grossa** el dia 2 a can Comas, PN dels Aiguamolls de l'Empordà i una altra el dia 14 a illa de Riu, delta de l'Ebre. Els dies 12 i 13 es va fotografiar un **grasset de costa** *Anthus petrosus* a les illes Medes que encara es va poder veure el dia 18. El dia 14 es va detectar un **mosquiter comú siberià** al càmping Almatà al aiguamolls de l'Empordà, segurament el mateix vist al desembre. Al delta de l'Ebre el dia 26 es va observar un **sit blanc** als voltants de la bassa de les Olles, a l'Ampolla.

Febrer

Durant aquest mes encara es van veure els dos **cignes petits** dels Aiguamolls, almenys fins al dia 17. Les dues **oques rialleres grosses** del Cortalet també

Morell buixot, *Aythya marila*,
5 febrer 2012.

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

van sovintejar la zona, almenys fins el dia 21. Fins a final de mes es van continuar veient les **oques de collar** del Trabucador al delta de l'Ebre. La primera quinzena de mes va ser especialment freda i moltes de les zones humides del centre d'Europa es van congelar; és el cas de la Camarga i molts del **xarxets** *Anas crecca* van abandonar completament la zona amb una entrada d'individus als Aiguamolls i altres zones humides catalanes. El dia 5 es va observar una femella de **morell buixot** a cal Tet, RN del delta del Llobregat i una altra femella a la depuradora d'Empuriabrava, Castelló d'Empúries, el dia 19 que es va veure fins a finals de mes. Es va continuar veient el **morell de collar** al pantà de Camelis. El dia 16 es va observar una femella de **bec de serra petit** *Mergellus albellus* a la Vidala, RN Delta del Llobregat. El dia 18 va aparèixer un **bec de serra gros** *Mergus merganser* al Ter Vell, l'Estartit. Durant aquest mes es van veure les tres espècies de calàbries, amb una **calàbria grossa** *Gavia immer* a Viladecans, Baix Llobregat i l'Ampolla, Baix Ebre, i una **calàbria petita** al port de Tarragona el dia 11. Les primeres **polles pintades** *Porzana porzana* es van observar al delta de l'Ebre a partir del dia 17 i cap a finals de mes es van observar individus solitaris al Vallès Occidental, Baix Llobregat, Barcelonès i Empordà. El dia 26 es va observar el primer **rasclotó** *Porzana parva* amb un ex. a Riet Vell, delta de l'Ebre, i un altre a l'estany d'Ivars, Pla d'Urgell. Una de les sorpreses d'aquest mes va ser una **polla pintada de Carolina** *Porzana carolina* observada a la Platjola, delta de

Cignes petits, *Cygnus columbianus*,
Aiguamolls, gener 2012.

Peter Hubert

l'Ebre, el dia 18 i que suposa la primera citació per a Catalunya ! El dia 5 es va observar una **fotoja banyuda** a la Llanada, delta de l'Ebre. Durant les fredorades d'aquest mes es van fer moltes observacions de **becadell sord** *Lymnocyptes minimus* arreu de Catalunya. El dia 22 es va observar un **escuraflascons becgròs** *Phalaropus fulicarius* a l'embassament d'Utxesa, Torres de Segre. Al port de Tarragona van seguir presents els **gavians argentats de potes roses** vistos el mes anterior i també van aparèixer dos adults al port de Barcelona el dia 29. Els dies 18 i 19 es va veure una **gavina de Delaware** *Larus delawarensis* a l'abocador de Solius, Llagostera, Gironès. Durant aquest mes, com és habitual, es van veure **gavians caspis**, un primer

hivern el dia 19 a l'abocador de Pedret i un altre el dia 25 mar endins davant el port de Tarragona. Es van observar **gavinetes de tres dits** a l'Empordà i costa de Tarragona, però l'observació més interessant van ser 4 exs. el dia 25 terra endins a l'embassament de Riudecanyes, Baix Camp. També es van veure algunes **gavines menudes** amb grups de fins a 14 exs. el dia 11 a la punta del cap de Creus, Cadaqués, Alt Empordà. El dia 17 es va observar una **cuereta blanca endolada** al Matà, PN dels Aiguamolls de l'Empordà. El dia 11 es va observar un estol d'un centenar de **pardals d'ala blanca** a Urús, Cerdanya, amb una temperatura aproximada d'uns -18º!

RAÛL AYMÍ & MARTÍ RODRÍGUEZ

www.weboryx.com

T'apropem a la natura

Consulta i compra en www.weboryx.com les nostres ofertes

A Oryx compartim la teva afició i t'ofereim el consell expert sobre l'extensa oferta d'**equipament per el naturalista**, sobre la millor selecció de **prismàtics i telescopis** per ornitologia i observació de fauna i sobre els més de 15.000 títols de **llibres d'història natural** que podràs sol·licitar mitjançant la nostre web.

Oryx: la tienda del amante de la naturaleza
 Balma 71 · 08007 · Barcelona
 T. +(34) 93 418 55 11 · F. +(34) 93 418 81 17

AGENDA

PROGRAMA DE CURSOS 2012

ORNITOLOGIA

Cursos d'introducció a l'ornitologia

Aquests cursos es realitzen al llarg de quatre dissabtes i consten de sessions teòriques i pràctiques (sortides de camp).

• Curs O2: Reus

Organitza: ICO/GEPEC.

Lloc: Reus.

Dates: 15 i 29 setembre i 6 i 20 octubre de 2012.

Cursos d'identificació d'ocells

Aquests cursos es desenvolupen al llarg de sis dissabtes i són ideals per iniciar-se en la identificació dels ocells.

• Curs ID2: Parc Serralada Litoral

Organitza: ICO/Parc Serralada Litoral.

Lloc: Parc Serralada Litoral, Vilassar de Dalt.

Dates: dissabtes 13 i 27 d'octubre, 10 i 24 de novembre i 1 i 15 de desembre.

ANELLAMENT

Cursos flash d'introducció a l'anellament

• Curs A14:

Aiguamolls de l'Empordà

Organitza: ICO/Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà.

Lloc: Aiguamolls de l'Empordà.

Dates: 22 i 23 de setembre de 2012.

• Curs A15: Pla de Santa Maria

Organitza: ICO.

Lloc: Aiguamolls del Pla de Santa

Maria / Valls

Dates: 29 i 30 de setembre de 2012.

Cursos d'introducció a l'anellament

• Curs AZ2: Zoo de Barcelona

Classes teòriques: 15-18 i 22-25 d'octubre de 19:30 a 21:00.

Classes pràctiques: dissabtes 20 i 27 d'octubre de 08:00 a 14:00.

Curs pràctic d'aprofundiment en muda i datació de passeriformes

• Curs AE3: Casal de Seròs

Dates: 26-29 de juliol.

Durada total: 33 hores.

Més informació a:

www.ornitologia.org/ca/queoferim/formacio/programa.html

FORMULARI DE SUBSCRIPCIÓ PER AL 2012. Vull fer-me soci de l'ICO per al 2012 per la qual cosa rebré: Revista Catalana d'Ornitologia, l'Anuari d'Ornitologia i l'Abellerol. Si us plau afegiu les meves dades al directori de subscriptors.

Tipus de quota¹ Familiar (52,5 €) Nom de la parella _____

Individual (35 €) Reduïda² (17,5 €) Europa, individual (42 €)

Nom i cognoms _____

Adreça _____ Ciutat _____

Codi postal _____ Tel. _____ Correu electrònic _____

Domiciliació bancària En/Na: _____

Autoritzo el Banc/Caixa: _____

Entitat Agència Control Número de compte

domiciliat a _____ carrer/plaça _____

perquè carregui en aquest compte bancari del qual sóc titular l'import de les quotes anuals que em pertoquin com a soci subscriptor de l'Institut Català d'Ornitologia.

Signatura: _____

_____ a _____ de _____ de 201_____

¹Tots els socis amb domiciliació bancària tindran un 10% de descompte. ² La modalitat de quota reduïda inclou els menors de 19 anys, estudiants fins a 23 anys, pensionistes i aturats. En cada cas cal justificar convenientment aquesta situació.

Institut Català d'Ornitologia
 Museu de Ciències Naturals de la Ciutadella
 Passeig Picasso, s/n
 08003 Barcelona
 Tel.: 93 458 78 93
 Correu electrònic: ico@ornitologia.org
 Pàgina web: www.ornitologia.org